

Simülatif Gerçeklik ve Sekülerleşme

Metaverse, sekülerleşme açısından nasıl bir yön tayin edecek?

Dr. Öğretim Üyesi Metin Eken, cevapladı.

<https://www.islamvemedya.com/simulatif-gerceklik-ve-sekulerlesme/907/>

14 Ocak 2022

Metaverse; zaman zaman spirüel uygulamaları içerse de ticaret ve eğlence gibi uygulamaların ön plana çıktığı bir imaj sergiliyor. Seküler tonlar daha belirgin. Peki Metaverse, İslam veya Müslümanlar ile bir araya geldiğinde, internet ve din arasındaki seküler tema, hangi yöne seyredecek? Dr. Öğretim Üyesi Metin Eken'e sorduk.

İslamvemedya.com: Dijital dünya ile din arasındaki ilişkiye yansıyan temalardan biri sekülerleşme. Siz de çalışmanızda bu konu üzerinde duruyorsunuz. Metaverse de seküler bir imaj çiziyor. Ne dersiniz, metaverse ile İslam/Müslümanlar bir araya geldiğinde bu tartışmanın seyri hangi yöne gidecek?

Metin Eken*: William Gibson'ın 1984 tarihinde yayımlanan *Neuromancer* isimli romanında kullandığı "siber uzam" kavramı nasıl ki sonraları akademik literatürde kendine önemli bir yer bulduysa, "metaverse" kavramı da Neal Stephenson'ın *Snow Crash* isimli romanıyla gün yüzüne çıktı. Cyberpunk bilim kurgu edebiyatının kavramsal katkıları erken dönemlere tarihlense de bildiğimiz evreni aşmaya dönük muhayyilenin izlerini daha erken modern dönemlerde görmek mümkün. İnsanın teknolojik imkânlar sayesinde hastalık, engellilik, yaşlılık, ölüm gibi üstesinden gelemediği engellerini aşabileceği, tüm zaaf ve kısıtlılıklarından azade evrimleşmiş bir hayat yaşayabileceği yönündeki transhümanist ideallerle de her geçen gün tahkim edilerek genişletilen bir alandan bahsediyoruz. Ancak Facebook'un son günlerdeki isim değişikliğine kadar giden hamleleri metaverse kavramını biraz da popüler bir tonda gündeme getirdi.

Second Life'tan Metaverse'e yeni yaşam kurgusunda din ve dindarlık

Medya ve din araştırmaları perspektifinden bakıldığında, dijital oyunlardan internet tabanlı sanal bir dünya kurgusu olarak da ifade edebileceğimiz Second Life'a, sayıları çoğaltılabilecek pek çok örnek metaverse'ü hazırlayan koşullara ilişkin zengin analizler sunuyor. Ancak betimleme ve tasnif çabalarının ötesinde meseleyi sekülerleşme ekseninde ele alan literatürün hala çok zayıf olduğunu ifade etmek gerekiyor.

Bu çerçevede *Çevrim İçi Dindarlık: M Nesli'nin İnanç Pratikleri* isimli kitap çalışmamıza atfen artırılmış gerçeklik ve sanal gerçekliğin bileşiminde ortaya çıkan ve her geçen gün yeni boyutlar

kazanan bu yeni yaşam kurgusunda din ve dindarlığa ilişkin önemli soru ve sorunlar gündeme getirilebilir.

"Temsil biçimleri, dini öze/muhtavaya galip gelebilme potansiyeline sahip"

Geleneksel medyanın aksine kullanıcılara bir özne olduğu izlenimini veren web ortamlarının "kullanıcı etkinliğiyle" somutlaşan karakterinin, dünya üzerinde internete bağlı milyonlarca insanı küresel çapta ağın bir parçası hâline getirdiği aşikâr. Ancak modern kültürel süreçlerin ve teknik iletişim araçlarının kendi çerçevesini dayatan karakterinin, etkin ve özgür kullanıcı algısının aksine ağın tüm sakinlerini belli bir kültürel çerçeveye hapsettiğini de yakinen tecrübe ettik. Dini olanın eğlence, gayrı-ciddilik ve popülizm boyutunda medyatikleştigiine dair örneklerle hemen her yerde karşı karşıya geliyoruz. Örnekler, popstar vaizlerden dini kimlikli tüketim elçilerine kadar geniş bir yelpazede çeşitleniyor.

Bu durum metaverse için de geçerli çok temel bir meseleyi akılda tutmayı gerektiriyor. Teknomedyatik mecralar hemen her şeyde olduğu gibi dine ve dindarlığa ilişkin de *biçimsel* bir varoluş zemini sunarken *içerik* düzleminde önemli etkiler oluşturabilme potansiyelini de içerisinde barındırıyor. Buradaki risk, bu yeni evrendeki inanç pratiklerinin bir kısmının her ne kadar dinî bir görünüm arz etse de seküler bir anlayışa içkin olabileceğidir. Dini pratiklerin ve deneyimlerin metaverse'ün kültürel zemininde dolayımılarak görünürleşmesi, temsil biçimlerinin *dini öze/muhtevaya* galip gelebilme potansiyeline sahiptir.

Metaverse'ün kültürel karakteriyle şekillenen popüler dini görünümeler...

Metaverse'ün kültürel karakteriyle şekillenen popüler dinî görünümelerin, zamanla yaygınlaşarak gündelik hayatın biçimlenmesine ve devam ettirilmesine yönelik modellere ya da referans çerçevelerine dönüşme potansiyeli de üzerinde durulması gereken bir diğer husus. Bu referans çerçevelerinin hakikati parçalayarak simülatif bir gerçeklik olarak yeniden kurması, sekülerleşmeye ilişkin önemli bir sorun alanını işaretler.

Bu noktada ifade edilmesi gereken en temel hususlardan biri, çoğu kez farkında olunmayan sekülerleştirici etkinin, kullanıcıları niyetlerinin ötesinde bir noktaya ulaştırabilme potansiyelidir. *Çevrim İçi Dindarlık* isimli kitap çalışmasında sunulan saha verileri; toplumun geniş kesimlerinde, modern kültürel süreçlere sirayet eden sekülerleştirici karakterin ağ bağlantılı ortamlara ve dini ifade biçimlerine ne şekilde sirayet ettiğine yönelik yeterli bir bilinç düzeyinin gelişmediği izlenimini vermektedir. Bu durum, modern kültürel koşulların ve teknik iletişim araçlarının doğasını ve özelliklerini de göz önünde bulunduran bir fikhın geliştirilmesi ihtiyacını gözler önüne sermektedir.

*Dr. Öğretim Üyesi, Erciyes Üniversitesi Süleyman Çetinsaya İletişim Fakültesi